

10. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови / Л. М. Полюга; НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича, Укр. мовно-інформ. фонд. – 3-тє вид., доп. і виправ. – Київ : Довіра, 2006. – 506, [2] с.
11. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник для студ. гуманіт. спец. вищ. закл. освіти. Вид. 3-тє, перероб. та доп. / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2000. – 248 с.
12. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970-1980.
13. Тараненко К.В. Прагматичний потенціал антонїмії української мови : монографія / К. В. Тараненко. – Дніпро : УМСФ, 2017. – 152 с.
14. Турчин В. В. Лїнгвістичні напрямки у дослідженні антонїмії Лїнгвістичні напрямки у дослідженні антонїмії / В. В. Турчин, В. М. Турчин // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Фїлологічна. – 2011. – Вип. 19. – С.337-341.
15. Українська афористика Х-XX ст. / упоряд. В. Шевчук, М. Михальченко ; під заг.ред. І. Драч, В. Черняк. – Київ : Просвіта, 2001. – 319 с.

Станіславова Л. Л. Асимметричные антонимы в украинских афористических текстах.

Аннотация

В статье исследованы особенности асимметричных антонимов в современных украинских афористических текстах. Выделены идеографически неоднородные антонимы, антонимы со стилиевой, стилистической неоднородностью, контекстуальные антонимы. Описан механизм формирования асимметричной антонимии разных типов.

Ключевые слова: антонимы, асимметричные антонимы, идеографические антонимы, стилиевая, стилистическая неоднородность антонимов, контекстуальные антонимы.

Stanislavova L. L. Asymetric antonyms in ukrainian aforist texts.

Summary

In the article the features of asymmetric antonyms in modern Ukrainian aphoristic texts are investigated. In an array of aforementioned antonyms, ideographically heterogeneous antonyms, antonyms with stylistic, stylistic heterogeneity, and contextual antonyms are singled out. The ideological heterogeneity of opposition in antonymic pairs can be manifested primarily in two types of semantic heterogeneity.

The first type combines semantically heterogeneous antonyms whose values are not only contrasted on a certain basis, but also differ from each other by the presence / absence of a particular component (or components). The second type of ideographic heterogeneity combines semantically heterogeneous antonyms whose meanings are not identical, but of varying degrees of manifestation of mutually opposed qualities, attributes, and properties belonging to one entity.

Antonyms with stylistic heterogeneity are opposite tokens, in the meaning of which various style connotations are revealed (belonging to colloquial, book styles). Antonyms with stylistic heterogeneity are opposite tokens, in the meaning of which various stylistic connotations (out-of-date, vulgarity, neglect, caress, etc.) are revealed. Typically, stylistic heterogeneity coincides with heterogeneous stylistic.

Among the contextual antonyms presented in aphoristic texts, there are separate types, namely: contextual antonyms, which outside the context do not have the meaning of opposites in denotate; Contextual antonyms whose opposite is to some extent understood beyond the context as one of the members of the pair or both are lexemes associably converging with the members of the anonymous pair; Contextual antonyms that are out-of-the-eye in the universe, but in a certain text change meaning, become contextual.

Key words: antonyms, asymmetric antonyms, ideographic antonyms, style, stylistic heterogeneity of antonyms, contextual antonyms.

УДК 811.111'36

Стасюк Л. С.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри прикладної лїнгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: lyubava2006 @ukr.net

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ІНТИМНОГО СПІЛКУВАННЯ

Статтю присвячено аналізу теоретичних засад гендерних лїнгвістичних досліджень. Звернено увагу на зв'язок між гендерними стереотипами й комунікативною поведінкою жінок та чоловіків у спілкуванні. Встановлено перспективи і завдання дослідження комунікативної поведінки чоловіків та жінок в інтимному спілкуванні.

Ключові слова: гендер, гендерний стереотип, фемїніність, маскуліність, інтимне спілкування (ІС).

Антропоцентрична наукова парадигма ХХІ століття висуває на перший план інтерес до суб'єктивного – всіх параметрів людської особистості, зокрема й гендеру. Науковці зацікавлені соціальними, культурними, психологічними аспектами, які співвідносяться з нормами, стереотипами, ролями, що є характерними, бажаними для тих, кого суспільство вважає чоловіками та жінками. У сучасній лінгвістиці гендерні дослідження спрямовано на виявлення того, як формується гендер у повсякденному мовленні, а також на з'ясування ролі мови у створенні та підтримці сучасної фемінності (жіночності) та маскулінності (мужності) [8, с. 221].

Соціокультурна стать або гендер, як соціально зумовлений феномен, параметр особистості, віддзеркалюється в мові. Зафіксовані в мові уявлення про мужність та жіночність і пов'язані з ними моделі поведінки індивідів впливають на комунікацію. Стаття присвячена теоретичним засадам дослідження гендерного компоненту інтимного мовлення чоловіків та жінок. Ми проаналізуємо лінгвістичні дослідження гендеру, а також визначимо гендер, його різновиди та зв'язок між гендерними стереотипами і комунікативною поведінкою статей; встановимо перспективи дослідження мовленнєвої поведінки та комунікативної компетенції статей в інтимному спілкуванні.

Якщо біологічна стать дається людині від народження, то гендер конструюється соціально та зумовлюється культурою суспільства в конкретний історичний період [4, с. 11–12]. Психолог Роберт Столлер розмежовує такі соціокультурні характеристики гендеру як «маскулінний» та «фемінний» [15]. Гендер, на відміну від поняття статі, стосується не суто біологічних чи фізіологічних властивостей, якими різняться чоловіки та жінки, а соціально сформованих рис, притаманних фемінності та маскулінності. Отже, гендер – це певні соціальні ролі, очікувані від чоловіків і жінок. Жінка, відповідно до типових уявлень, – насамперед мама, відповідальна за догляд за дітьми й іншими членами родини, за хатню роботу. А чоловік – радше професіонал, який фахово водить машину, експерт і знавець своєї справи. Такі гендерні стереотипи у суспільстві базовані на біологічних ознаках.

Фемінність / маскулінність пов'язують ще з характером особистості, її духовністю. Тому фемінність – це також емоційність, чуйність, слабкість, жертвовність, залежність. Натомість маскулінність пов'язують із силою, владою, мужністю, витривалістю, агресією, неемоційністю, орієнтованістю на успіх [3, с. 17]. Учені зауважують, що сьогодні простежуємо значне послаблення поляризації гендерних ролей, взаємопроникнення жіночих та чоловічих компонентів, нівелювання відмінностей у складі гендерних стереотипів [7, с. 25; 8, с. 5].

Гендер виявляється на різних соціально обумовлених рівнях, але загалом формує комунікативну поведінку індивідууму. Комунікативна поведінка чоловіків і жінок, і вербальна, і невербальна, є під впливом вищезгаданих гендерних стереотипів [1]. Вона, як відомо, визначається певною гнучкістю й динамікою – відповідно до ситуації або традиції формуються відповідні динамічні моделі – комунікативні стереотипи (в аспекті гендеру – гендерні), що зафіксовані мовою, у мовленнєвій поведінці індивідів, що визнають себе особами певної статі [4, с. 110]. Як вважає А. П. Мартинюк, гендерні еталони і стереотипи становлять пресупозиційний фонд суб'єкта дискурсу і стимулюють інференційні процеси в межах аксіологічних орієнтирів лінгвокультури [2, с. 19]. У суспільстві побутують такі гендерні стереотипи пов'язані з мовленнєвою поведінкою чоловіків та жінок: 1) жінки більше говорять; 2) жінки пліткують; 3) чоловіки лаються більше; 4) упевнено висловлюватись є нежіночно. Цікаво, чи така мовленнєва поведінка властива жінкам і мужчинам в ІС. Оскільки інтимне спілкування – це спілкування «без масок», виникає питання: чи комуніканти спілкуючись інтимно і далі перебувають під впливом соціальних чинників. Ми спробуємо це з'ясувати в нашій статті.

Будучи соціальним конструктом, гендер відтворюється за допомогою мовних механізмів, розкривається шляхом аналізу мовних явищ. Перші лінгвістичні висновки щодо особливостей жіночої і чоловічої мови рідко підтверджувалися ґрунтовними дослідженнями. Спостереження щодо гендерних розбіжностей у мові, зроблені ранніми граматистами [10; 12], вилились у підхід до гендеру та мови в лінгвістиці, згідно котрого мова жінок – це мова дефектна порівняно з мовою чоловіків. Вони стверджували, зокрема, що: жіночий запас слів є, як правило, менш обширним; жінки використовують більше прикметників, гіпербол та інтенсифікаторів; жінки є експертами з евфемізмів (особливо що стосується табу слів, пов'язаних із сексом). З'ясовано також типові жіночі лайливі слова (oh dear vs shit), які відзначаються лагідністю; жінкам властиво не закінчувати речення, а

чоловіки формулюють свої речення дуже розпливчато і громіздко; нормативні мовні форми використовують частіше жінки, а чоловіки, навпаки, схильні до ненормативних.

Розвиток соціолінгвістики сприяв появі надійних даних щодо відмінностей у мовленні чоловіків та жінок. Соціолінгвісти застосували підхід лінгвістичних варіацій та інших змінних до аналізу мовлення [11; 14]. Змінна варіює соціально значущим чином, а мовні змінні – це мовні одиниці з різними реалізаціями, так звані варіанти. Варіанти систематично змінюються щодо інших змінних, таких як соціальний клас, вік і стать. Що стосується гендерної проблематики у структурованих мовних варіаціях, то було виявлено, що жінки використовують більшу частку лінгвістичних форм, що вживаються соціальною групою з вищим соціальним статусом, ніж чоловіки. Форми престижу, здається, роблять їх впливовішими. Жінки також схильні до гіперкоректності. Соціальний клас виявився важливішим фактором у чоловічому мовленні, ніж жіночому. Такі граматичні варіації часто трапляються в нестандартному мовленні чоловіків: 1) нестандартні форми минулого часу (*seen, done*); 2) множинне заперечення; 3) незмінне *don't*.

Упровадження соціального мережевого підходу (*social network approach*) дає змогу побачити, як індивід пов'язаний із групою. Чоловіче мовлення ближче до простонародного через тісні соціальні мережі, до яких традиційно належали чоловіки, і які сприяють збереженню норм просторіччя. Мовлення жінок є менш просторічним через менш щільні зв'язки. Таким чином, згуртованість у мережі служить потужним нормативно-нав'язувальним механізмом.

З появою нових лінгвістичних дисциплін прийшло розуміння, що дослідження мови – це не лише граматики, лексики і фонологія. З'явилися дискурс-аналіз, прагматика, конверсаційний аналіз, теорія мовленнєвих актів, етнометодологія, і мовознавці зацікавились, якими є відмінності в комунікативній компетенції чоловіків і жінок. Так, Д. Таннен, досліджуючи відмінності в комунікативній поведінці жінок і чоловіків, встановила, що чоловіки і жінки в комунікації переслідують різні цілі: чоловіки інформують (*report-talk*, повідомляти / звітливо), а жінки переважно шукають акцентуації зв'язку, людської близькості (*rappor-talk*, розмовляти заради взаєморозуміння) [13]. Спробуємо встановити, хто частіше ініціює інтимне спілкування з метою встановлення близькості (інтелектуальної, духовної, емоційної).

Загалом науковці доходять висновку, що у комунікативній поведінці чоловіків і жінок існують реальні розбіжності, які виникають під впливом гендерних стереотипів, в основі яких лежать різні системи ціннісної орієнтації, типові для певного суспільства в певний час (диферентний підхід). Однак ці відмінності у власне комунікативній поведінці та в мовленні дають можливість говорити лише про існування різних стилів – чоловічого суперницького та жіночого стилю особистої залученості [13], які не завжди відповідають біологічній статі мовця. «Оскільки суспільство активно прищеплює індивіду правила і стандарти поведінки чоловіків та жінок, необхідно знати їх особливості й урахувати у процесі спілкування» [1, с. 112].

Диферентний підхід був спротивом проти інтерпретації розбіжностей в мовленні чоловіків і жінок як результату домінування чоловіків і підпорядкованості жінок. Спостереження за комунікативною поведінкою чоловіків і жінок у моногамних і гетерогамних групах уможливили визначити деякі найбільш стереотипізовані гендерні стратегії й тактики: жінки, як правило, дотримуються теми розмови, почерговості мовлення, чоловіки тяжіють до тактик самоствердження, встановлення домінування. Головною ж відмінністю вважають ставлення до зворотного зв'язку: існує думка, що жінка сприймає зворотне повідомлення не стільки як реакцію на повідомлення як таке, скільки як знак взаєморозуміння; чоловіки ж сприймають його як інформацію, що може не збігатися з їх розумінням, і тому як таке, що підлягає сумніву, а інколи – як помилкове [8, с. 111]. У таких випадках вони приймають стратегію некооперативності і використовують тактики «відсутність відповіді», «відповідь із запізненням», «перебивання» або «неадекватна відповідь» [9, с. 179]. Диферентний підхід має один недолік, який полягає в тому, що його прихильники ігнорують параметр соціального статусу.

Четвертий і останній підхід іноді називають динамічним підходом, оскільки за такого підходу акцент роблять на динамічні аспекти взаємодії. За цього підходу дослідники використовують соціальне конструювання. Гендерна ідентичність розглядається як соціальний конструкт, а не як соціальна «дана» [8, с. 6]. Іншими словами, гендер не статичний, а твориться кожного разу комунікантами в розмові.

Слідом за А. Першаєм визначемо гендер як «невід’ємний компонент мовленнєвої поведінки у вигляді кодів, він зумовлює тематику й характер мовленнєвих актів, підтверджуючись мовними засобами, що дають змогу людині самопрезентуватись у соціумі як чоловік або жінка [6, с. 18].

Отже, аналіз теоретичних джерел дозволив встановити важливість таких понять як фемінність, маскуліність, гендерні стереотипи, статус та соціальна група для гендерного дослідження інтимного спілкування.

Не менш важливими для інтерпретації гендерних відмінностей є складові інтеракції, а саме мовленнєвий акт, мовленнєвий жанр, мовленнєві тактики та комунікативні стратегії, імплікатури та пресупозиції представників обох статей. Незважаючи на значну увагу дослідників до проблем гендеру в лінгвістиці, поза увагою дослідників, окрім незначних винятків [13; 9], залишається інтимне спілкування статей. Нез’ясованим залишається питання, наскільки інтимне спілкування перебуває під впливом стереотипних уявлень про ролі чоловіків та жінок у суспільстві. Інакше кажучи, чи гендер впливає на мовленнєву поведінку статей в інтимному спілкуванні і яким чином? Відповіді на ці питання спробуємо відшукати в наших подальших розвідках.

Список використаної літератури

1. Корнева Л. Гендерний аспект комунікації / Людмила Корнева // Філологічні науки. – № 13. – 2013. – С. 106–113.
2. Мартинюк А. П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць (на матеріалі сучасного англomовного публіцистичного дискурсу) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Алла Петрівна Мартинюк. – К., 2006. – 42 с.
3. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам / Тамара Марценюк ; за участі Олени Богдан. – К. : Основи, 2017. – 256 с.
4. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна / Т. М. Мельник // Основи теорії гендеру : навчальний посібник. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 10–29.
5. Осіпова Т. Ф. Гендерний аспект комунікативної поведінки людини: параметри вербальної і невербальної комунікації / Т. Ф. Осіпова // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2012. – Вип. 7. – С. 109–120.
6. Першай А. Гендерные аспекты речевого поведения / А. Першай // Журнал «Иной Взгляд» : Международный альманах гендерных исследований. Май 2000. – № 2. – Минск, 2000. – С. 11–12.
7. Сакулина Е. Л. Современные стереотипы маскулинности и феминности у молодежи / Е. Л. Сакулина // Социокультурный анализ гендерных отношений / под. ред. Е. Ярской-Смирновой. – Саратов, 1998. – 208 с.
8. Coats J. Women, Men and Language : a sociolinguistic account of gender differences in language : 3d ed. / Jennifer Coats. – London and New York : Routledge, 2004. – 245 p.
9. DeFrancisco V. The sounds of silence : how men silence women in marital relations / Victoria DeFrancisco // Language and Gender : A Reader / ed. by Jennifer Coates. – Blackwell : Oxford, 1998. – P. 176–84.
10. Jespersen O. The Woman / Otto Jespersen // Language : It's Nature, Development and Origin. – New York : Allen & Unwin, 1922. – P. 237–255.
11. Labov W. Sociolinguistic Patterns / William Labov. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. – 347 p.
12. Lakoff R. Language and Women's Place. / Robin Lakoff // Language in Society. – Vol. 2. – № 1. – 1973. – P. 45–80.
13. Tannen D. You Just Don't Understand. Women and Men in Conversation / Deborah Tannen. – Ballantine Books, 1990. – 248 p.
14. Trudgill P. The Social Differentiation of English in Norwich / P. Trudgill. – Cambridge : Cambridge University Press, 1974. – 211 p.
15. Stoller R. Sex and Gender : On the Development of Masculinity and Femininity / Robert Stoller. – Science House : New York City, 1968. – 383 p.

Stasiuk L. S. Aspekt płci w interakcji intymnej.

Anotacja

Artykuł poświęcony jest analizie trendów w rozwoju badań językowych kompetencji komunikacyjnych kobiet i mężczyzn. Zwraca się uwagę na związek między stereotypami płci a zachowaniami komunikacyjnymi kobiet i mężczyzn w komunikacji. Ustanawia się perspektywę i zadania badania zachowań komunikacyjnych mężczyzn i kobiet w interakcji intymnej.

Słowa kluczowe: *pleć, stereotyp płci, kobiecość, męskość, interakcja intymna.*

Stasiuk L. S. Gender aspects of intimate interaction.

Summary

The object of the study are theoretical preliminaries in linguistic gender research. The background of the article is determined by the lack of studies of gender aspect of intimate communication in domestic philology and the necessity to outline the parameters of such study.

The main aim of the article is to define gender, its varieties and the relationship between gender stereotypes and communicative behavior of sexes; to establish research perspectives of interlocutors' communicative behavior in intimate interaction.

Attention is drawn primarily to the approaches in interpretation of linguistic gender differences of men and women. These approaches overlap to present accurate understanding of gender differences in language.

It has been found that speech acts and speech genres, communicative strategies and tactics, as well as implications and presuppositions of interlocutors are the most relevant in interpreting gender differences in intimate communication.

Gender aspect of intimate interaction has remained largely unexamined so far. The issue of men's and women's communicative behaviour in intimate interaction will come into focus in our forthcoming research papers.

Key words: *gender, gender stereotype, femininity, masculinity, intimate interaction.*

УДК 811.161.2'276

Таран О. С.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: o_taran@yahoo.com

АРГО — ЖАРГОН — СЛЕНГ — ЗАГАЛЬНИЙ СЛЕНГ

У статті на основі аналізу дефініції понять «арго», «сленг», «жаргон» у переважно славістичних термінологічних словниках окреслено низку проблемних питань у їх визначенні. Дифузія в дефініціях термінів «арго», «жаргон», «сленг» у лінгвістичних словниках є логічним наслідком неоднозначності у їх трактуванні в наукових працях.

Ключові слова: *арго, сленг, жаргон, загальний сленг, соціолект.*

Аналіз славістичних словників лінгвістичних і соціолінгвістичних термінів виявив такі проблемні питання в тлумаченні понять «арго», «жаргон», «сленг»:

- 1) непослідовність у фіксації термінів «арго», «жаргон», «сленг», «соціолект»;
- 2) тлумачення одного терміна через інший (наприклад, «арго – спеціальний умовний жаргон» [5, с. 16], «соціальне або професійне відгалуження від загальнонародної мови, тобто жаргон» [14, с. 31], «сленг – жаргон, найчастіше молодіжний» [13, с. 92], «сленг – професійне арго, професійний жаргон» [1, с. 329]), що фактично свідчить про тотожність або родо-видові семантичні й логічні зв'язки, а окремі дефініції містять вказівку на повну ідентичність термінів (наприклад, в енциклопедичному словнику за редакцією В. Ярцевої: «сленг – те саме, що жаргон» [6, с. 461], у словнику О. Ахманової: «арго – те саме, що жаргон» [2, с. 53], у словнику за редакцією В. Михальченко сленг ототожнюється з груповим жаргоном і молодіжним сленгом [11, с. 194]) і т. д.;
- 3) різноаспектність тлумачень: наприклад, Д. Ганич і І. Олійник трактують сленг як «жаргонні слова або вирази, характерні для людей певних професій (моряків, художників) або соціальних прошарків» [12, с. 263] – подана соціальна характеристика носіїв соціолекту, тобто позалінгвальна інформація; жаргон як «соціальний діалект; відрізняється від літературної мови специфічною лексикою і вимовою, але не має власної фонетичної й граматичної системи» [12, с. 78] – наведена суто лінгвальна характеристика. Різновекторність може бути навіть у межах однієї, лінгвальної площини, пор.: «арго – мовлення окремих соціальних груп, угруповань...» [8, с. 30] (комунікативний рівень) і «сленг – слова й вислови, вживані особами певних професій...» [8, с. 451] (лексичний рівень);
- 4) розмитість тлумачень, накладання одного на друге, що створює хаотичність у терміносистемі (наприклад, і арго, і сленг характеризують з погляду соціальної характеристики їх носіїв як людей певних професій);
- 5) поєднання в тлумаченні синхронічного й діахронічного аспектів висвітлення сутності термінів (зокрема арго).

Одноставні лексикографи тільки у визначенні поняття «соціолект» («соціальний діалект») як родового до інших трьох; також указують на взаємодію територіальних і соціальних діалектів [14, с. 146], на існування згасаючих і активних (молодіжний, наркоманів) соціолектів [11, с. 206], вищих